

BATILILAŞMA DÖNEMİ İSTANBUL MİMARİSİNDEN EKLEKTİK ÜSLUPTA BİR YAPI: GALATA RÜSUMAT (GÜMRÜK) BİNASI (ESKİ PAKET POSTANESİ)

Ali Murat AKTEMUR
Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
murataktetur@atauni.edu.tr

Özet

Galata Rüsumat (Gümrük) Binası (1907-1911)'nın güneybatı (deniz) ve kuzeydoğu (Kemankeş Caddesi) cephelerinde beş adet frontonun belirlediği bir mimari düzen söz konusudur. Cephede iç-içe profillerden oluşan yuvarlak kemerli fronton uygulamalarıyla, Kars çevresindeki Kafkas ve Baltık mimarisi etkili çok sayıda sivil mimarlık örneği ile büyük bir benzerlik gösterir. Galata Rüsumat (Gümrük) Binası'nın zemin kat cephesinde taş taklidi kabartma sıva yapılarak, rustik duvar görünümü oluşturulmuştur. Bu görünümü ile zemin kat cephesi, Rönesans ve Neoklasik dönemi yapılarının zemin katlarını aklı getirmektedir.

Galata Rüsumat (Gümrük) Binası'nda yatay saçakların ve dikey plasterlerin cepheyi eşit ve aksiyal yüzeylere bölmesi ile Neoklasik üslubun simetrik cephe düzeni sağlanmıştır. Kapı frontonlarında, uçları volüt biçiminde sonlanan, yüzeyleri iç-içe silmelerle yivlendirilmiş triglifler, Rönesans'ın antik Yunan ve Roma mimari geleneğinden alarak kullandığı mimari öğelerdir. İkili triglifin ortasındaki geniş boşluk (metop) ta yer alan ve iç-içe silmelerden plastik bir şekilde işlenmiş yuvarlak kemer ve içinde yer alan aşırı plastik formda işlenmiş bitkisel motiflerle çerçeveli çelenk motifi, Barok dönem kapı ve pencere alınlıklarının süslemelerini aklı getirirken, yanlardaki askı çelenk motifleri Art Nouveau üslubunu yansıtır.

Anahtar Kelimeler: Paket Postanesi, Fronton, Galata, Art Nouveau

**AN ECLECTIC STYLE BUILDING FROM THE
WESTERNIZATION PERIOD OF İSTANBUL'S
ARCHITECTURE: GALATA EXCISE (CUSTOMS) BUILDING
(OLD PACKET POST OFFICE)**

Abstract

In the southwest (sea) and northeast (Kemankesh Street) facades of the Galata (Customs) Building (1907-1911) there is an architectural layout of a set of five fronto. With the Round-arched pediments of nested applications of the façade profiles, Galata (Customs) Building reflects a great similarity with the Caucasus and the Baltic architecture around Kars, with the example of civil architecture in a large number of ground floor facade made of stone imitation stucco embossed, rustic wall view. This is with a view of the ground floor facade; the ground floors of buildings bring the Renaissance and Neoclassical period to mind.

Galata (Customs) Building eaves horizontal and vertical surfaces, plasters front compartment with an equal and axial symmetrical facade which provide Neoclassical style layout to the building. The door pediments ity, the ends terminating in the form of volute motives, channeled moldings triglyph nested surfaces, are the elements borrowed by Renaissance architectural structure and by ancient Greek and Roman architectural tradition. Binary large gap in the middle of triglyph (metope) and nested ta delete the processed plastic round belt and processed in the form of excessive plastic wreath motifs framed floral motifs, bringing to mind the Baroque period, door and window pediments ornaments, wreaths hanging on the sides reflect the style of Art Nouveau motifs.

Key Words: Packet Post Office, Fronton, Galata, Art Nouveau

Tarihçe:

Karaköy/Galata sahili ile Kemankesh Caddesi arasındaki Galata Rıhtımı'nın, Tophane sınırındaki son yapısı (78 Ada, 3 Parsel) olan Galata

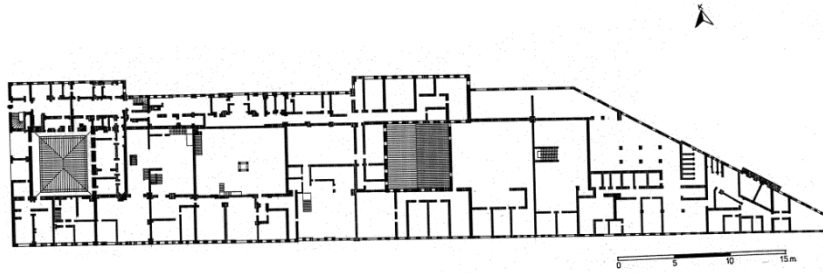
Rüsumat (Gümrük) Binası, 1907-1911 yılları arasında inşa edilmiş olup, mimarı hakkında kesin bir bilgi, belge veya kayıt mevcut değildir¹.

Plan Özellikleri:

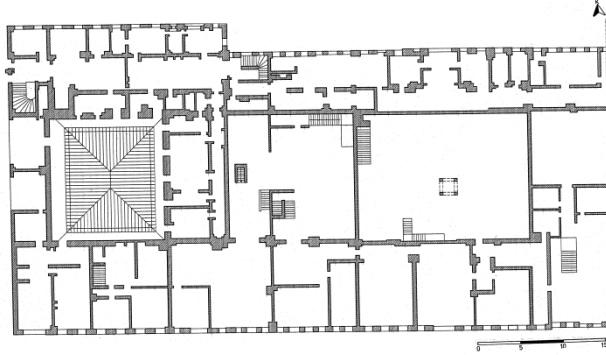
Günümüzde Denizcilik İşletmeleri'nin farklı birimlerince kullanılan yapı, bilinçsizce yapılan müdahaleler neticesinde özgün plan şemasını tamamen yitirmiştir. İç mekan, sonraki kullanım amaçlarına göre bölümlere uğramış, böylece orijinal plan bozulduğu gibi, yapılan onarımlar ve bunun

¹ Yapının tarihine ve inşa sürecine ilişkin bkz.: Batur. 1985: 1058.; Barılları-Godolu. 1997: 155-167.; Aktemur. 2009: 213-222. Söz konusu eserlerde yapının inşa süreciyle ilgili şu bilgiler kayıtlıdır: "İstanbul, bir liman kenti olarak bilinmesine rağmen, XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar rıhtımı olmamasından dolayı her acentenin kendi gemisini bağlamak için bir şamandırası bir de kayıkçı takımı bulunmakta idi. Gemiler ile liman arasındaki ulaşım bu kayıklar ile sağlanırdı. 1879 yılında İstanbul Limanı'na rıhtım inşa ettirmek üzere Fenerler İdaresi Umum Müdürü Fransız Marius Michel ile anlaşma yapıldı. Anlaşma gereğince, Mişel Paşa adıyla tanınan bu kişi, İstanbul Limanı'nın gerekli olan yerlerine rıhtım inşa edecek, bunun karşılığında 75 yıl boyunca limana giren gemilere yüklenen ticaret eşyasından belli bir ücret alacaktı. Ayrıca imtiyaz süresince Haliç'teki köprüler de bu kişiye kiraya verilecekti. Fakat teknik nedenlerden dolayı Haliç'e rıhtım inşa edilmesinden vaz geçilmesi ve siyasi nedenlerden dolayı da köprülerin kiralanmaması nedeniyle 1890 yılında yeni bir anlaşma imzalanmak zorunda kalındı. Bu yeni anlaşmaya göre, rıhtım inşasına iki yıl içinde başlanıp on dört yıl içinde tamamlanması ve bununla birlikte gümrük, sıhhiye, liman daireleri için bina ve antrepolar yapılması karşılığında imtiyaz süresi 85 yıla çıkarılıyordu. Mişel Paşa, Fransız bankalarından sağladığı destekle 1891 yılında İstanbul Rıhtımları Şirketi'ni kurdu ve rıhtımların yapımına 1892 tarihinde başladı. Çeşitli engeller ve bu arada 1894 depremi işlerin aksamasına neden oldu. Ekim 1895'te Tophane'den Karaköy yönüne doğru Galata Rıhtımı'nın 785 m.lik birinci kısmı tamamlanmış oldu. Şirket, 1890 yılında yapılan anlaşma gereğince, 1905 yılında Galata Gümrük Binası'nın projelerini hazırlatarak hükümetin onayına sundu. Fakat önerilen yapıların yığma kargir sistemi yerine betonarme olarak yapılmak istenmesi tartışmalara yol açtı. Şirketin gelecekteki olumsuz durumlara karşı güvence vermesi üzerine, 6 Mart 1907 tarihinde inşaata başlandı. 1.272.797 Franka mal olan ve 7.000 m² alana inşa edilen yapı, 11 tarihinde bitirildi. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, limanların devlet tarafından satın alınması ile gümrük işlerini sürdüren yapı, Haydarpaşa Limanı'nın yapılması sonrasında bir süre paket postanesi olarak kullanıldı." Günümüzde Denizcilik İşletmeleri mülkiyetinde gümrüksüz satış mağazaları, Denizcilik İşletmeleri Hastanesi, Denizcilik İşletmeleri'ne ait hizmet ve idari bürolar olarak kullanılmaktadır.

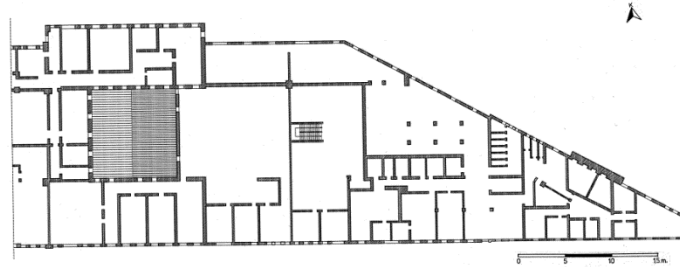
neticesinde uygulanan düz sıva ve boya duvar dokusunun asli karakterinin kaybolmasına neden olmuştur. Böylece, yapının iç mekanında hem plan hem mimari açıdan hiçbir orijinallik kalmamıştır. Yaklaşık 35x185 m. ölçülerinde oldukça uzun dikdörtgen bir kitleye sahip olan yapı (Çiz.: 1, 2, 3), plan ve cephe düzeni açısından incelendiği takdirde, iki ana bölüme ayrılmaktadır. Kuzeybatı (Karaköy Meydanı yönü) yönünde yer alan ve genel hatları itibariyle simetrik bir düzenlemeye sahip olan yaklaşık 35x110 m. ölçülerindeki dikdörtgen kitle, plan ve cephe kurgusu ile yapının esas bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümün tam ortasında yer alan, rıhtım ve cadde ile giriş bağlantısının da sağlandığı yaklaşık 15x30 m. boyutlarındaki dikdörtgen tasarımlı mekan, gümrük işlerine uygun olarak bir orta alan şeklinde tasarlanmıştır. Bu mekanın üzeri beşik tonoz biçiminde çelik bir konstrüksiyon ile örtülüdür. Tonoz üzerinde yer alan cam örtülü çatı feneri mekanı aydınlatmaktadır. Yapının kuzey ve güney cepheler boyunca konumlandırılan diğer birimleri, orta alandaki koridora açılmaktadır. Kuzeybatı ve güneydoğu yönünde, yapının her iki uç kısmında yer alan nerede ise bir avlu ölçütündeki açıklıklar, iç mekanların doğal ışık almasını sağlamaktadır. Güneydoğu (Tophane) yönünde yer alan ve yaklaşık 75 m. uzunluğunda ve dik üçgen formunda bir parselde oturan kitle ise, araziye uygun tasarım biçimi ve zaman içinde yapılan müdahaleler nedeniyle karmaşık bir plan şemasına sahiptir.

Çiz.: 1- Galata Rüstemat (Gümrük) Binası (Eski Paket Postanesi) Zemin Kat Planı (İstanbul 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nden İşlenerek).

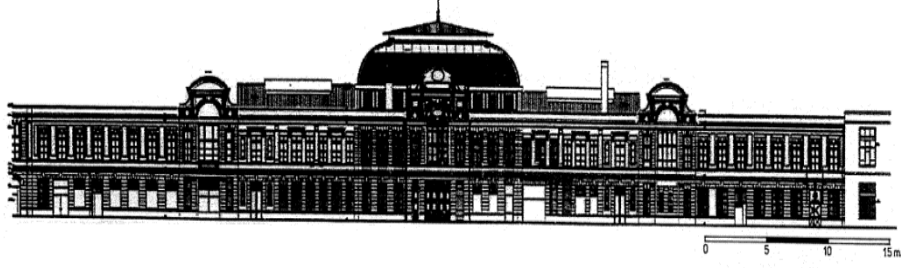
Çiz.: 2- Galata Rüsümat (Gümrük) Binası (Eski Paket Postanesi) Planı Batı Kanadından Ayrıntı (İstanbul 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nden İşlenerek).

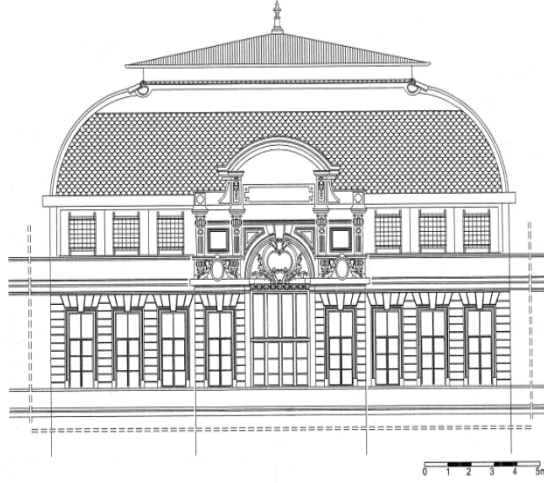
Çiz.: 3- Galata Rüsümat (Gümrük) Binası (Eski Paket Postanesi) Planı Doğu Kanadından Ayrıntı (İstanbul 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nden İşlenerek).

Mimari ve Süsleme Özellikleri:

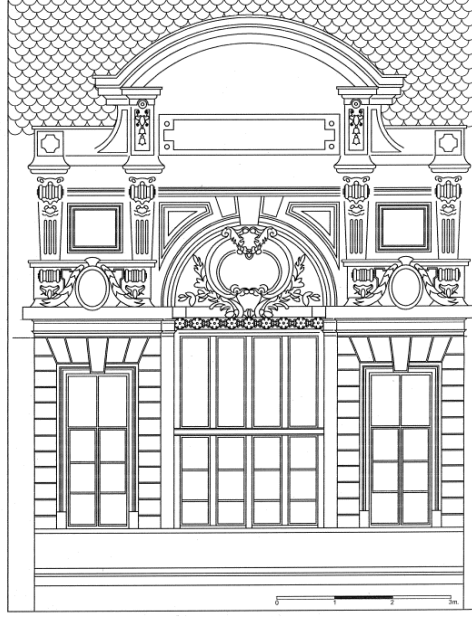
Yapının güneybatı (deniz) ve kuzeydoğu (Kemankeş Caddesi) cephelerinde beş adet frontonun belirlediği bir mimari düzen söz konusudur (Çiz.: 4, 5, 6, Foto.: 1, 2, 3). Frontonlara rastlayan cephe bölümlerinde pencerelerin daha geniş açıklıklı ve üçlü sistemde yapılması, ayrıca bu bölümlerin ana kitleden öne çıkarılması ile, uzun cephelere hareket kazandırılmıştır (Foto.: 4, 5, 6, 7).

Çiz.: 4- Galata Rüsümat (Gümrük) Binası (Eski Paket Postanesi) Kuzeydoğu Cephesi
(İstanbul 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nden İşlenerek).

Çiz.: 5- Galata Rüsümat (Gümrük) Binası (Eski Paket Postanesi) Kuzeydoğu Cephesi
Giriş Bölümü.

Çiz.: 6- Galata Rüsümât (Gümrük) Binası (Eski Paket Postanesi) Kuzeydoğu Cephesi Giriş Bölümünden Ayrıntı.

Foto.: 1- Galata Rüsümât (Gümrük) Binası Güneybatı (Deniz) Cephesinden Ayrıntı.

Foto.: 2- Galata Rüşumat (Gümrük) Binası Kuzeydoğu (Kemankeş Caddesi) Cephesinden Görünüm.

Foto.: 3- Galata Rüşumat (Gümrük) Binası Kuzeydoğu (Kemankeş Caddesi) Cephesindeki Frontonlu Ana Giriş.

Foto.: 4- Galata Rüsümât (Gümrük) Binası Güneybatı (Deniz) Cephesindeki Frontonlu Giriş Cephelerinden.

Foto.: 5- Galata Rüsümât (Gümrük) Binası Güneybatı (Deniz) Cephesindeki Frontonlu Giriş Cephelerinden.

Foto.: 6- Galata Rüsümât (Gümrük) Binası Güneybatı (Deniz) Cephesindeki Frontonlu Giriş Cephelerinden.

Foto.: 7- Galata Rüsümât (Gümrük) Binası Güneybatı (Deniz) Cephesindeki Frontonlu Giriş Cephelerinden.

Zemin kat üzerine bir normal kat olmak üzere iki kat olarak inşa edilen yapının zemin kat cephesinde taş taklidi kabartma sıva yapılarak,

rustik duvar görünümü oluşturulmuştur. Bu görünümü ile zemin kat cephesi, Rönesans ve Neoklasik dönem yapılarının zemin katlarını akla getirmektedir. Dikdörtgen formlu pencerelerin düz atkılarında aynı yöntemin uygulanması, Baltık ve Kafkas mimarisinin kilit taşı öne taşkın, sağa-sola verev yerleştirilmiş taşlardan oluşturulan pencere atkılarını akla getirir.

Yatay saçakların ve dikey plasterlerin cepheyi eşit ve aksiyal yüzeylere bölmesiyle yine Rönesans ve Neoklasik cephe anlayışını yansıtan yapının, kapı frontonlarının kompozisyonları dikkat çekici bir görünüm sunmaktadır (Foto.: 8, 9, 10, 11). Bu alınlıklarda, uçları volüt biçiminde sonlanan, yüzeyleri iç-içe silmelerle yivlendirilmiş triglifler, Rönesans'ın antik Yunan ve Roma mimari geleneğinden alıp devam ettirdiği, Neoklasik üslubun da Rönesans'tan alarak kullandığı mimari öğelerdir. İkili triglifin ortasındaki geniş boşluk (metop) ta yer alan ve iç-içe silmelerden plastik bir şekilde işlenmiş yuvarlak kemer ve içinde yer alan aşırı plastik forumda işlenmiş bitkisel motiflerle çerçevesi çelenk motifli, Barok dönem kapı ve pencere alınlıklarının süslemelerini akla getirirken, yanlardaki askı çelenk motifleri Art Nouveau üslubunu yansıtır. Cephedeki bütün frontonlar, iç-içe silmelerden oluşan aşırı plastik yuvarlak bir barok kemerle son bulmaktadır.

Foto.: 8- Galata Rüşumat (Gümrük) Binası Güneybatı (Deniz) Cephesi Kapı Frontonlarından.

Foto.: 9- Galata Rüşumat (Gümrük) Binası Güneybatı (Deniz) Cephesi Kapı Frontonlarından.

Foto.: 10- Galata Rüşumat (Gümrük) Binası Güneybatı (Deniz) Cephesi Kapı Frontonlarından.

Foto.: 11- Galata Rüşmat (Gümrük) Binası Kuzeydoğu (Kemankeş Caddesi) Cephesindeki Ana Giriş Frontonundan.

Malzeme:

Yapı, betonarme yapım sisteminde inşa edilmiştir. Çelik putrel ve beton birleşimi ile oluşturulan düşey ve yatay ana taşıyıcılarının yanı sıra, beton kat döşemelerini desteklemek amacıyla sık aralıklarla ferbeton yapım tekniğinde tali kirişler kullanılmıştır. Taşıyıcı olmayan ve kolon aralarına gelen dış duvarlarda tuğla kullanılmıştır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç:

Makalemizin konusunu teşkil eden Galata Rüşmat (Gümrük) Binası'nın bulunduğu İstanbul başta olmak üzere, İzmir, Ankara gibi Anadolumuzun pek çok kenti, mimari açıdan batılılaşma rüzgarından etkilenmiş ve bu etki doğrultusunda Anadolu'nun pek çok kentinde, Neoklasik, Neobarok, Art Nouveau üsluplarında mimarlık eserleri inşa edilmiştir. Ancak, sade cephelere özellik kazandıran ve yapının mimari kimliğinde ve karakterinde etkili olan, dar-uzun tutulmuş binanın güneybatısına ve kuzeydoğusuna yerleştirilmiş bulunan frontonlu kapılar ve pencereler, kitle kuruluşu bakımından olsun, form bakımından ve motif bakımından olsun İstanbul, İzmir ve Ankara'daki batı üsluplu örneklerle benzerlik göstermemektedir. Daha çok, Ardahan ve Kars çevrelerindeki 93 Harbi (1877-78) sonrası yerleşmeye başlayan ve 1910'lu yıllarda

yaygınlaşan Baltık ve Kafkas üslubundaki sivil mimarlık örneklerinin doğu-batı kaynaşımını yansıtan örnekleriyle çok yakın bir benzerliği dikkati çeker.

Galata Rüşumat (Gümrük) Binası (1907-1911)'nın güneybatı (deniz) ve kuzeydoğu (Kemankeş Caddesi) cephelerinde beş adet frontonun belirlediği bir mimari düzen söz konusudur. Cephede iç-içe profillerden oluşan yuvarlak kemerli fronton uygulamalarıyla, Kars çevresindeki Kafkas ve Baltık mimarisi etkili çok sayıda sivil mimarlık örneği ile büyük bir benzerlik gösterir. Örneğin Kars Vali Konağı (1895-1897) ve Kars Eski Hastane (Sağlık Müdürlüğü) Binası (XIX. yüzyıl sonları), cephelerindeki kalkan duvar biçiminde dışa taşıntı yapan iç-içe profillerden yuvarlak kemerli fronton uygulamalarıyla, Galata Rüşumat (Gümrük) Binası'nı akla getirirler (Foto.: 12, 13).

Foto.: 12- Kars – Vali Konağı.

Foto.: 13- Kars – Eski Hastane (Sağlık Müdürlüğü) Binasi.

Galata Rüsumat (Gümrük) Binasi'nın zemin kat cephesinde taş taklidi kabartma sıva yapılarak, rustik duvar görünümü oluşturulmuştur. Bu görünümü ile zemin kat cephesi, Rönesans ve Neoklasik dönemi yapılarının zemin katlarını aklı getirmektedir. Dikdörtgen formlu pencerelerin düz atkılarında yine taş taklidi kabartma sıva yöntemiyle, Baltık ve Kafkas mimarisinin kilit taşı öne taşkın, sağa-sola verev yerleştirilmiş taşlardan oluşturulan pencere atkılarına benzer form oluşturulmuştur. Nahcivan, Kars, Ardahan ve çevrelerinde, Galata Rüsumat (Gümrük) Binasi'nın pencere alınlıklarının benzer formuna sıkça rastlanır.

Galata Rüsumat (Gümrük) Binasi'nda yatay saçakların ve dikey plasterlerin cepheyi eşit ve aksiyal yüzeylere bölmesi ile Neoklasik üslubun simetrik cephe düzeni sağlanmıştır. Kapı frontonlarında, uçları volüt biçiminde sonlanan, yüzeyleri iç-içe silmelerle yivlendirilmiş triglifler, Rönesans'ın antik Yunan ve Roma mimari geleneğinden alıp devam ettirdiği, Neoklasik üslubun da Rönesans'tan alarak kullandığı mimari öğelerdir. İkili triglifin ortasındaki geniş boşluk (metop) ta yer alan ve iç-içe silmelerden plastik bir şekilde işlenmiş yuvarlak kemer ve içinde yer alan aşırı plastik formda işlenmiş bitkisel motiflerle çerçeveli çelenk motifi,

Barok dönem kapı ve pencere alınlıklarının süslemelerini akla getirirken, yanlardaki askı çelenk motifleri Art Nouveau üslubunu yansıtır.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki, Galata Rüşumat (Gümrük) Binası, Baltık, Kafkas, Neoklasik, Neobarok ve Art Nouveau üsluplarının bir arada görüldüğü eklektik tarzda inşa edilmiş bir yapıdır.

Kaynakça

- Aktemur, A.M. (2005). "Osmanlı Bankasının Tarihçe ve Mimarisi". *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. XV, Erzurum, 1-21.
- Aktemur, A.M. (2007). "Art Nouveau Üslubunun Önemli Bir Temsilcisi: Ziraat Bankası İstanbul-Karaköy Şubesi Hizmet Binası". *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. XIX, Erzurum, 1-22.
- Aktemur, A.M. (2009). *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*. Erzurum.
- Arel, A. (1975). *Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, İstanbul.
- Barılları, D.- Godolı E. (1997). *İstanbul 1900 Art Nouveau Mimarisi ve İç Mekanları*. (Çev. A.Ataöv). İstanbul. 155-167.
- Barılları, D.-Godolı, E. (1997). *İstanbul 1900: Art Nouveau Mimarisi ve İç Mekanları*, (Çev. A.Ataöv), İstanbul.
- Batur, A. (1985). "Batılılaşma Dönemi Osmanlı Mimarlığı". *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.IV, İstanbul. 1058.
- Cezar, M. (1971). *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul.
- Cezar, M. (1990). *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu*, İstanbul.
- Çevik, U. (2001). *Alexandre Vallauray ve Yapıları Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Y.T.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Denel, S. (1982). *Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da Tasarım ve Dış Mekanlarda Değişim ve Nedenleri*. Ankara.
- Durudoğan, S. (1998). *XIX. Yüzyılda Pera/Beyoğlu'nun Ekonomik, Kültürel ve Politik Yapısının Mimariye Etkileri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İ.T.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Goodwin, G. (1971). *A History of Ottoman Architecture*, London.
- Könemann, V. (1994). *Die Kunst der Italienischen Renaissance*, Köln.
- Könemann, V. (1997). *Die Kunst des Barock*, Köln.
- Kuban, D. (1954). *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İstanbul.
- Middleton, R.-Watkin, D. (1987). *Neoclassical and 19 th Century Architecture/1-2*. New-York.
- Nasır, A. (1991). *Türk Mimarlığında Yabancı Mimarlar*. İstanbul (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Nicoletti, M. (1973). *Art Nouveau in Italy The Anti Rationalist Art Nouveau Architecture and Desing*, Londra.
- Nicoletti, M. (1982). *D'Aronco e l'Architettura Liberty*, Roma
- Okcuoğlu, T. (1994). "Tophane Saat Kulesi". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.VII, İstanbul. 287-289.
- Özakupınar, Y. (2003). *Kültür Değişmeleri ve Batılılaşma Meselesi*, İstanbul.
- Özkan, S. (1973). "Mimar Vedat Tek (1873-1942)". *Mimarlık*, S.121-122, İstanbul. 38-46.
- Özkan, S. (1984). "Finding A National Idiom : The First National style". *Modern Turkish Architecture*, Pennsylvania, 36-58.
- Öztürk, H. (1985). *Mimar Giulio Mongeri'nin Ankara'daki Yapıları*, Ankara.
- Öztürk, H. (1987). "Mimar Mongeri ve Türkiye'deki Yapıları". *TAC*, II/6, 33-38.
- Pevsner, N. (1970)., *Avrupa Mimarisinin Anahatları*, (Çev. S.Batur), İstanbul.
- Sönmez, Z. (1983). "XIX. Yüzyıl Sonlarında Türkiye'de Mimar Sorunu ve Sanayî-i Nefîse Mektebi'nin İlk Mimarlık Hocası Alexandre Vallauray", *IV. İstanbul Sanat Bayramı Sempozyumu*, İstanbul. 30-48.
- Sözen, M.-Tapan, M. (1973). *Elli Yılın Türk Mimarisi*, Ankara.
- Şapolyo, E.B. (1947). "Geçmişte Bir İstanbul İmar Planı", *İller ve Belediyeler Dergisi*, İstanbul 20-29.
- Tuğlacı, P. (1981). *Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi*, İstanbul.
- Ünsal, B. (1973). "Mimarlığımız 1923-1950". *Mimarlık*, S.II, 19-38.
- Üstünipek, Ş. (2004). "Batılılaşma Dönemi Mimarisi ve Beylerbeyi Sarayı". *Üsküdar Sempozyumu* (23-25 Mayıs 2003), C.I., İstanbul. 360-369.
- Yenal, E. (1987). "Profile of the Man, Sedat Eldem Architect in Turkey". *A Mimar Book in the Series Architects in the Third World*, New-York, 139-161.
- Yenal, E. (2001). *Bir Kent: İstanbul 101 Yapı*, İstanbul.
- Yenen, M. (1994). "Karaköy"mad., *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.IV., İstanbul 455-456.